

ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА

УДК 331.452-055.2

©Шапошникова С.В.*

ВРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ ПРИ АНАЛІЗІ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

У статті виконаний аналіз травматизму серед жінок за видами економічної діяльності, за основними причинами травмування, за видами подій. Встановлено зв'язок між частотою травматизму та статтю працюючих на виробництві.

Ключові слова: гендер, виробничий травматизм, ймовірність травмування, охорона праці.

Шапошникова С.В. Учет гендерных аспектов при анализе производственного травматизма. В статье выполнен анализ травматизма женщин по видам экономической деятельности, по основным причинам травматизма, по видам событий. Установлена связь между частотой травматизма и полом работников.

Ключевые слова: гендер, производственный травматизм, вероятность травмирования, охрана труда.

S.V. Shaposhnikova. Accounting of gender aspects at the analysis of industrial production traumatism. In the article the analysis of traumatism is executed among women on the types of economic activity, on basic reasons of traumatism, on the types of events. Connection is set between frequency of traumatism and sex of workers.

Keywords: gender, production traumatism, probability of injuring, labour protection.

Постановка проблеми. Гендер (від лат. — рід) визначається як соціально сконструйовані ролі та обов'язки жінок та чоловіків. В Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [1] визначається, що гендерна рівність - це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Конституція України у статті 24 також закріпила рівність прав жінок і чоловіків [2]. Але, враховуючи фізіологічні особливості організму жінки, інтереси охорони материнства і дитинства трудове законодавство встановлює спеціальні норми, що стосуються охорони праці і здоров'я жінок.

Це, зокрема, стосується встановлення жінкам, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, скороченої тривалості робочого часу (стаття 51 КЗпП України), встановлення неповного робочого часу вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда (стаття 56 КЗпП України), обмеження залучення жінок, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів, до надурочних робіт і направлення їх у відрядження (стаття 177 КЗпП України), переведення на легшу роботу вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (стаття 178 КЗпП України), встановлення обмеження роботи жінок в нічний час (стаття 175 КЗпП) [3] та інших пільг і гарантій, передбачених чинним законодавством України. Тому забезпечення безпечної праці жінок, підвищення їх ролі у суспільстві, створення рівних прав з чоловіками для участі у різних сферах суспільно-економічної діяльності є одним з важливих напрямів державної політики незалежної України.

* канд. техн. наук, доцент, Мариупольский государственный университет, г. Мариуполь

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням проблеми гендеру у трудовому законодавстві займалися А. Пазенок, Г. Яблонівська, Н. Шербюк, О.Самаріна, І. Шамшина та багато інших науковців.

А. Пазенок зазначає, що незважаючи на спеціальні норми, що стосуються охорони праці жінок, вони в нашій країні часто піддаються дискримінації за статевою й віковою ознакою. Частіше, ніж чоловіки, жінки стають жертвами скорочення штату, дискримінації при влаштуванні на роботу, нерівності в оплаті праці, жінкам набагато складніше, ніж чоловікам, зайняти добре оплачувану посаду тощо [4]. Г. Яблонівська, визначає, що в рамках державної політики, спрямованої на сприяння рівному ставленню та рівним можливостям для трудящих чоловіків та жінок, мають прийматися та застосовуватися заходи щодо недопущення прямої та непрямой дискримінації, заснованої на ознаках сімейного стану чи сімейних обов'язків [5]. Н. Шербюк зазначає, що до оцінки гендерних аспектів існують різні підходи у трудових правовідносинах: від абсолютизації «заходів позитивної диференціації» до повного заперечення доцільності існування позитивної диференціації з мотивів зниження конкурентоспроможності осіб на ринку праці. На сьогодні позиція учених щодо цього питання є неоднозначною, зокрема одні з них наполягають на відміні категоричної заборони застосування праці жінок на важких, шкідливих та небезпечних роботах, а також застосування праці жінок у нічний час (О.Самаріна). Інші ж вважають за доцільне зберегти у законодавстві положення про охорону праці жінок, але із певними доповненнями (І. Шамшина) [6]. Незважаючи на значну кількість досліджень щодо правового регулювання праці жінок, питання травмування жінок на виробництві мало досліджені.

Мета статті. Проаналізувати основні види подій, які призвели до травмування та причини травмування жінок, розглянути по яких галузях народного господарства найбільш травмуються працюючі жінки, дослідити чи залежить ймовірність травмування на виробництві від статі працюючих.

Виклад основного матеріалу. Пільги та соціальні гарантії, що встановлені трудовим законодавством та пов'язані з репродуктивною діяльністю, з одного боку, захищають жінку, а з іншого — обмежують можливості доступу до престижних та високооплачуваних професій. Питання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації трудівниць вирішуються недостатньо на усіх рівнях управління. Низький технічний рівень сучасного виробництва, застосування праці жінок на роботах з важкими та шкідливими умовами праці поєднується з масовою зайнятістю жінок некваліфікованою працею. Значна кількість жінок працює в умовах, які не відповідають правилам і нормам охорони праці.

Аналіз травматизму серед жінок за даними Держкомстату за 2010 рік [7] показав, що за видами економічної діяльності (рис. 1) найбільше травмуються жінки, заняті у закладах охорони здоров'я, надання соціальної допомоги, у фінансовій діяльності, державному управлінні, освіті, роздрібній торгівлі, ремонті побутових виробів та предметів особистого вжитку, у діяльності готелів та ресторанів, тобто у галузях, де у більшості традиційно працюють саме жінки.

Якщо дослідити основні причини, за якими травмуються жінки (рис.2), то це, насамперед, технічні причини: конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва, незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, території; організаційні: недоліки під час навчання безпечним прийомам праці, порушення режиму праці та відпочинку, порушення правил дорожнього руху; інші психофізіологічні причини.

Аналіз за видами подій (Рис. 3) свідчить, що найбільш небезпечними для жінок є ушкодження внаслідок контакту з тваринами, комахами, іншими представниками фауни, а також флори; дорожньо-транспортні пригоди; падіння потерпілого; навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою; пожежа.

На сьогоднішній день за тривалістю професійної праці жінки перебувають практично в рівних з чоловіками умовах. В той час як міжнародна практика віддала перевагу скороченому робочому часу трудівниць, в Україні частка жінок, які зайняті неповний робочий день, працюють вдома чи за гнучким графіком роботи, становить лише 0,8 % від загальної чисельності працюючих в суспільному виробництві трудівниць.

Подвійне навантаження на жінок (виробництво і домашнє господарство), недоліки в організації їхньої праці, охорони здоров'я і соціально-побутового обслуговування значно ускладнювали життя жінок, що позначилося на їхньому здоров'ї, благополуччі сім'ї, на вихованні дітей.

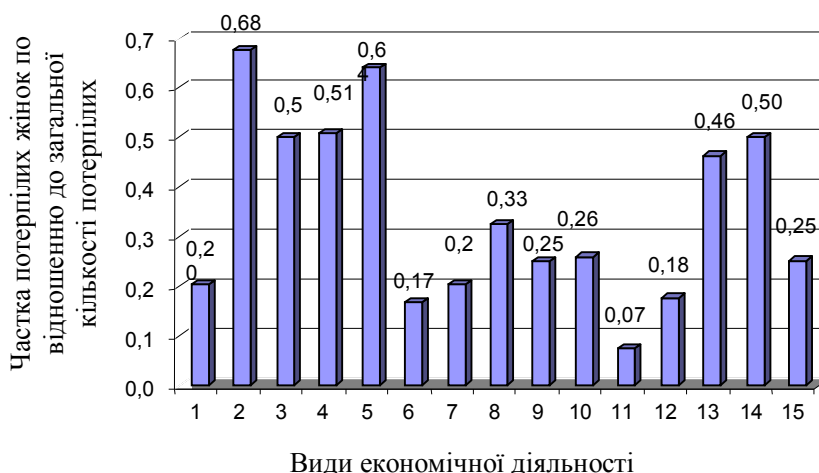

Рис.1 - Відношення кількості потерпілих жінок до загальної кількості потерпілих на виробництві з утратою працездатності на 1 робочий день і більше та зі смертельним наслідком за видами економічної діяльності: 1 - Сільське господарство; 2 - Охорона здоров'я, надання соціальної допомоги; 3 - Фінансова діяльність; 4 - Державне управління; 5 - Освіта; 6 - Металургійне виробництво; 7 - Виробництво машин та устаткування; 8 - Виробництво електричних машин та устаткування; 9 - Виробництво автомобілів, 10 - Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; 11 - Будівництво; 12 - Оптова торгівля; 13 - Роздрібна торгівля; 14 - Діяльність готелів та ресторанів; 15 - Діяльність транспорту та зв'язку

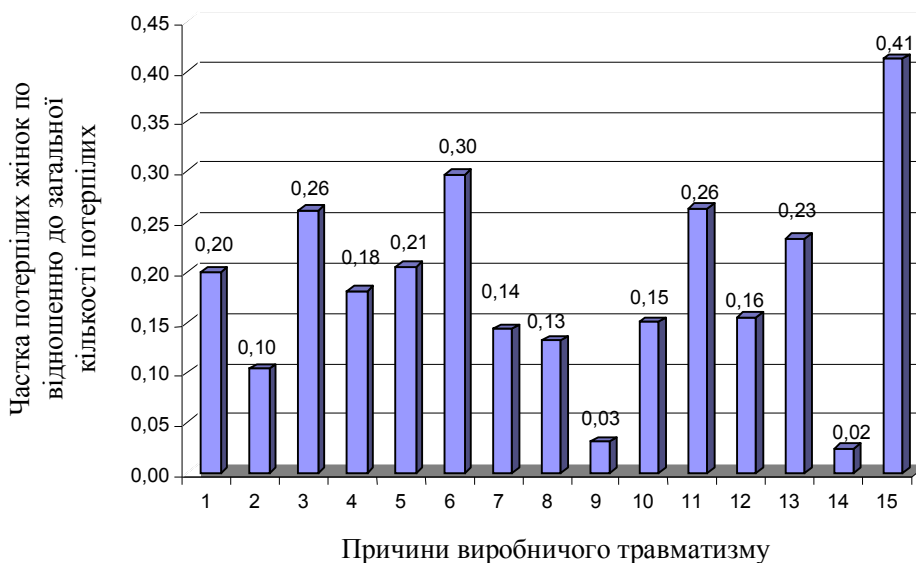

Рис.2 - Відношення кількості потерпілих жінок до загальної кількості потерпілих на виробництві з утратою працездатності на 1 робочий день і більше та зі смертельним наслідком за причинами виробничого травматизму: 1- Конструктивні недоліки, 2 - Недосконалість технологічного процесу, 3 - Незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, території; засобів виробництва; транспортних засобів, 4 - Інші технічні недоліки, 5 - Недоліки під час навчання безпечним прийомам праці, 6 - Порушення режиму праці та відпочинку, 7- Відсутність або неякісне проведення медичного обстеження (профвідбору), 8 - Невикористання засобів індивідуального захисту через незабезпеченість ними, 9 - Порушення технологічного процесу, 10 - Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, 11 - Порушення правил дорожнього руху, 12- Порушення трудової і виробничої дисципліни, 13 - Інші організаційні причини, 14- Алкогольне, наркотичне сп'яніння, токсикологічне отруєння, 15 - Інші психологічні причини

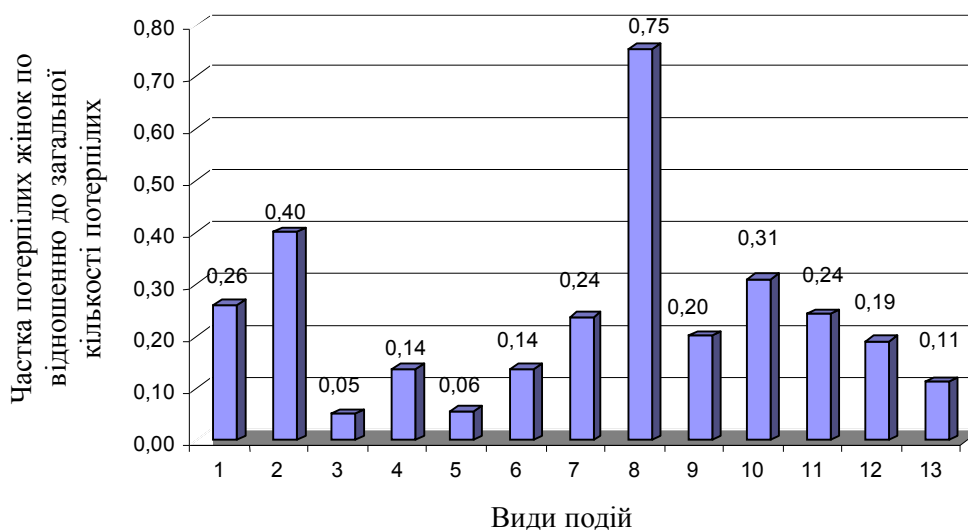

Рис.3 - Відношення кількості потерпілих жінок до загальної кількості потерпілих на виробництві з утратою працездатності на 1 робочий день і більше та зі смертельним наслідком за видами подій: 1 - дорожньо-транспортні пригоди; 2 - падіння потерпілого; 3 - падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту тощо; 4 - дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються; 5 - ураження електричним струмом; 6 - дія підвищення температур (крім пожеж); 7- дія шкідливих і токсичних речовин; 8 - ушкодження внаслідок контакту з тваринами, комахами, іншими представниками фауни, а також флори; 9 – асфіксія; 10 - навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою; 11- пожежа; 12 – вибух; 13 - інші види подій

Спробуємо дослідити чи залежить ймовірність травмування на виробництві від статі працюючих на прикладі даних щодо виробничого травматизму по Україні за 2010 рік (табл. 1).

Таблиця 1

Показники кількості травмованих на виробництві

Показник	Жінки	Чоловіки	Усього
Кількість працюючих, Р	5493467	4894435	10387902
Кількість травмованих, Т	3122	11359	14481
Показник частоти травматизму, П	0,056831	0,23208	0,139403

З'ясуємо, чи є зв'язок між частотою травматизму та статтю працюючих. Висуваємо нульову гіпотезу, тобто передбачаємо, що ймовірність травмування жінок така ж, як й чоловіків. На цієї основі вичислюємо очікувані числа. Для цього перемножимо кількість працюючих у кожній групі на середній показник частоти травматизму 0,139403. Отримаємо очікуване число травмованих жінок 7658 та чоловіків 6823.

Зіставимо фактичні числа травмованих Т та нетравмованих працюючих (Р-Т) з відповідними очікуваними числами (табл. 2).

Таблиця 2

Фактичні та очікувані показники

Числа	Жінки		Чоловіки		Усього	
	Т	Р-Т	Т	Р-Т	Т	Р-Т
Фактичні	3122	5490345	11359	4883076	14481	10373421
Очікувані	7658	5485809	6823	4887612	14481	10373421

Показник відповідності розрахуємо за формулою [8,9]:

$$\chi^2 = \sum \frac{(\text{фактичне число} - \frac{\text{очікуване число} \cdot \text{очікуване число}}{\text{число}})^2}{\frac{\text{очікуване число} \cdot \text{очікуване число}}{\text{число}}}$$

Значення χ^2 оцінимо за таблицею [9], зі ступеню вільності $K=(S-1)(r-1)$, де S – число можливих наслідків (наявність або відсутність травмованих), r – число груп (жінки та чоловіки). Таким чином, для $K=1$ та $P = 0,01$ мінімальне значення $\chi^2= 6,635$. Розрахована нами величина $\chi^2= 5710,311$ більше табличної, то ж ступінь достовірності нульової гіпотези менш ніж 1 %, а ймовірність наявності очікуваного зв'язку відповідно більше 99 %. Таким чином, зв'язок між частотою травматизму та статтю працюючих на виробництві встановлено.

Висновки

1. Аналіз травматизму серед жінок показав, що за видами економічної діяльності найбільше травмуються жінки, заняті у закладах охорони здоров'я, надання соціальної допомоги, у фінансової діяльності, державному управлінні, освіті, роздрібній торгівлі, ремонті побутових виробів та предметів особистого вжитку, у діяльності готелів та ресторанів, тобто у галузях, де у більшості традиційно працюють саме жінки.
2. Основні причини, за якими травмуються жінки, то це, насамперед, технічні причини: конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва, незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, території; організаційні: недоліки під час навчання безпечним прийомам праці, порушення режиму праці та відпочинку, порушення правил дорожнього руху.
3. Аналіз за видами подій свідчить, що найбільш небезпечними для жінок є ушкодження внаслідок контакту з тваринами, комахами, іншими представниками фауни, а також флори; дорожньо-транспортні пригоди; падіння потерпілого; навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою; пожежа.
4. На основі розрахунків з ймовірністю 99% можна стверджувати, що частота виробничого травматизму залежить від статі працюючих на виробництві. Таким чином аналіз і прогнозування виробничого травматизму та його наслідків треба виконувати з урахуванням статі працюючих.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-15 // Відомості Верховної Ради України.- 2005, N 52, ст. 561.
2. Конституція України : [принята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 июня 1996 года]. – Харьков : Ранок, 2002. – 48 с.
3. Про працю : Кодекс законів України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 1971.- додаток до N 50.- Ст. 375.
4. Пазенок А. Щодо питання про дискримінацію жінок у трудовій сфері / А. Пазенок // Право України. - 2009. - N4. - С. 147-151.
5. Яблоновська Г. Щодо місця норм, які регулюють відносини осіб із сімейними обов'язками, у новому Трудовому кодексі України / Г. Яблоновська // Право України. - 2005. - N3. - С. 103-105.
6. Щербюк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок / Н. Щербюк // Право України. - 2009. - N1. - С. 63-66.
7. Державна служба статистики України.- <http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/0129001.htm>.
8. Иоффе В.М. О применении методов теории вероятностей и математической статистики в изучении производственного травматизма/ В.М. Иоффе // Материалы научно-практической конференции по вопросам совершенствования статистики несчастных случаев и методов их анализа. – М.: ВЦСПС, 1970. – С. 27-38.
9. Гаркавий В.К, Ярова В.В. Математична статистика: Навчальний посібник / В.К. Гаркавий.– К.: ВД «Професіонал», 2004. – 384 с.

Bibliography:

1. About providing of equal rights and possibilities of women and men : A law to Ukraine is from

- 08.09.2005 № 2866-15 // Vidomosti Verkhovnoy Rady Ukrainy.- 2005, N 52, art. 561. (Rus.)
2. Konstitutsiya Ukrainy : [accepted on 5 m. of Verkhovnoy Rady Ukrainy 28 .06. 1996]. – Kharkov : Ranok, 2002. – P.48. (Rus.)
3. About labour : A pandect of Ukraine is from 10.12.1971 № 322-VIII of // Fame of Verkhovna Rada of Ukraine. – 1971.- appendix to N 50.- art. 375. (Rus.)
4. Pazenok And. In relation to a question about discrimination of women in a labour sphere / A. Pazenok // Pravo for Ukraine. - 2009. - N4. - P. 147-151. (Ukr.)
5. Yablonovska G. Places of norms, which regulate the relationships of persons with domestic duties, in the new Labour code of Ukraine / G. Yablonovska // Pravo for Ukraine. - 2005. - N3. - P. 103-105. (Ukr.)
6. Shcherbyuk N. Unity and differentiation of the legal adjusting of labour of women / N. Shcherbyuk // Pravo for Ukraine. - 2009. - N1. - P. 63-66. (Ukr.)
7. Government service of statistics of Ukraine.- <http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/0129001.htm>. (Rus.)
8. Ioffe V.M. Oh application of methods of theory of chances and mathematical statistics in the study of production traumatism/ of V.M. Ioffe of // of Materialy of to the conference on questions of perfection of statistics from accidents and methods of their analysis. – M.: VTSSPS, 1970. – P. 27-38. (Rus.)
9. Having a burr V.K, Yarova v.v. Mathematical statistics: Train aid / V.K. Having a burr.– K.: VD «Professional», 2004. – p.384. (Rus.)

Рецензент: В. В. Чигарьов
д-р техн. наук, проф., ГВУЗ «ЛПГУ»

Статья поступила 31.10.2011